

วิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

An Analysis of Buddhadhamma as Appeared in Vientiane's Art Works to Promote Religious Tourism

¹พระถาวร ตาพรประเสริฐ, ^{2*}หอมหวล บัวระภา และ ³วิเชียร แสนมี

¹Phra Thavone Taphonepaseuth, ²Homhuan Buarabha and ³Wichian Saenmee

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Khon Kaen University, Thailand

*Corresponding Author E-mail: bhomhu@kku.ac.th

Received March 7, 2023; Revised April 28, 2023; Accepted May 10, 2023

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม 2) ศึกษา
งานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว และ 3) วิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม
ในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ศึกษาเอกสารและเก็บข้อมูลภาคสนาม
เครื่องมือ คือแบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต รวบรวมข้อมูลนำมาวิเคราะห์ นำเสนอโดยวิธี
พรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม ในพุทธศาสนา
ยุคแรกๆ สถาปัตยกรรม คือสถูป หมายถึงพระนิพพาน งานประติมากรรมเสาหลักหินพระเจ้าอโศก
และพระพุทธรูป คือธรรมจักรกับวัตนสูตร บุญกิริยาวัตถุ ไตรลักษณ์ มรรค 8 ทศบารมี อริยสัจ 4
2. งานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว ประกอบด้วยสถาปัตยกรรม 2 แห่ง พระธาตุ
หลวง และสิมวัดองค์คือ ปฎิมากรรม 5 องค์ คือพระพุทธรูปพระเจ้าใหญ่อินแปง ที่สิมวัดอินแปง และ
ที่หอพระพุทธรูป วัดพระแก้ว และจิตรกรรมฝาผนังที่สิม วัดสี่สะเกด และ 3. วิเคราะห์พุทธธรรม
ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา พบว่า
หลักธรรมที่ปรากฏสถาปัตยกรรม พระธาตุหลวงและสิมวัดองค์คือ คือ ไตรลักษณ์ อริยสัจ อริยมรรค
ทศบารมี นิพพาน ปฎิมากรรม คือพระพุทธรูปพระเจ้าใหญ่อินแปงที่สิม วัดอินแปง พระพุทธรูปที่หอ
พระพุทธรูป วัดพระแก้ว คือ ไตรลักษณ์ อริยสัจ อริยมรรค นิพพาน จิตรกรรมฝาผนังที่ผนังสิม วัด
สี่สะเกด คือ บุญกิริยาวัตถุ อริยสัจ อริยมรรค ทศบารมี นิพพาน หลักธรรมเหล่านี้ส่งเสริมการ
ท่องเที่ยวเชิงศาสนา มิติทางจิตวิญญาณ คือเป็นสัญญาณนำความสุขสงบแก่จิตใจ เป็นสัญญาณก่อให้เกิด
สุนทรียภาพความงาม สร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจก่อรายได้ให้แก่รัฐบาลและประชาชนลาว

คำสำคัญ: พุทธธรรม; งานศิลปกรรม; ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

Abstract

This article aimed to study 1) the Buddhadhamma as it appeared in art works, 2) the art works in the Vientiane capital, Lao PDR, and 3) the Buddhadhamma as it appeared in Vientiane's Art works to promote religious tourism. The research tools were a survey, observation, and interview. The data collected was documentary and fieldwork, and descriptive analysis was used for the result submission. It was found that the Buddhadhamma as it appeared in artworks was created as a medium to demonstrate the principles of Buddhism in the early days. Stupas as architecture are signed by Nibbana. The sculpture of Ashoka's stone pillars and the Buddha images are the Dhammachakkapavasutra, Punnakiriyavatthu, Three Characteristics, The Eightfold Paths, DasaParami, Four Noble Truths, and Nibbana. Art works in Vientiane, Lao PDR, found that the arts consisted of 2 architectures, Pha That Luang and Sim Wat Ong Tue, 5 sculptures, Buddha images of Phra Chao Yai in Paeng at Sim and Buddha Hall at Wat Phra Kaew, and mural paintings at Sisaket Temple. The Buddhadharma appeared in the arts in Vientiane to promote religious Tourism. The architecture of Phra That Luang and Sim Wat Ong Tue is Punnakiriya Vatthu, Three Characteristics, Eightfold Paths, and Nibbana. The sculptures at Phra Chao Yai In Paeng at Sim In Paeng temple and the Buddha Hall at Wat Phra Kaeo are the Three Characteristics: Noble Truth, Eightfold Paths, and Nibbana. Mural paintings in Vessantara Jataka at Sisaket Temple are Punnakiriya Vatthu, Noble Truth, Eightfold Paths, and Nibbana. These principles promote religious tourism that creates a spiritual dimension that is a sign of peace and happiness for the mind. Buddhadhamma symbolizes aesthetic beauty and economic activities that generate large amounts of income for the Lao government and people.

Keywords: Buddhadhamma; Art Works; Promote the Religious Tourism

บทนำ

นครหลวงเวียงจันทน์เริ่มมาจากความเป็น “รัฐจารีต” เป็นหนึ่งในเมืองโบราณเก่าแก่และเคยเป็นส่วนหนึ่งของเมืองหลวงแห่งอาณาจักรล้านช้างในอดีตที่มีการพัฒนาอาณาจักรผ่านมาหลายยุคหลายสมัยปรากฏชื่อว่า “อาณาจักรล้านช้าง” มีความเจริญรุ่งเรือง ทั้งทางด้านภาษา วัฒนธรรม ประเพณี การปกครอง และเป็นแบบอย่างงานศิลปกรรมที่สำคัญในแถบลุ่มน้ำโขง ซึ่งประวัติความ

เป็นมาของนครหลวงเวียงจันทน์ ตามตำนานการสร้างเมืองได้กล่าวไว้ว่า มีฤาษีสามตนเป็นพี่น้องกัน ได้มาปักหลักไม้จันทน์หอม ทำเครื่องหมายเป็นเขตสร้างบ้านแปลงเมืองไว้ในบริเวณนี้ จึงมีชื่อเรียกว่า เมืองเวียงจันทน์ และหลักฐานจากประวัติศาสตร์ กล่าวถึง ในยุคแรกมีประวัติของพระเจ้าจันทบุรี ประสิทธิ์ศักดิ์ ทรงสร้างเจดีย์ ณ ภูเขาหลวง เจ้านครเวียงจันทน์คนแรกพร้อมกับญาติพี่น้อง มาตั้งบ้าน อยู่แคมปากหนองคันแท่เสื่อน้ำ มีพระอรหันต์ 2 รูป ได้มาโปรดชาวบ้านหนองคันแท่ รูปที่ 1 ชื่อว่า พระมหาพุทธวงศ์ รูปที่ 2 ชื่อ พระมหาสัสดี อยู่ ณ วัดธาตุฝุ่น วัตถุประสงค์ของการสร้างเจดีย์เพื่อบรรจุ พระบรมสารีริกธาตุ โดยก่อเป็นอุโมงค์หินคร่อมกว้าง 5 วา ผนังหนา 2 วา สูง 4 วา 3 ศอก (7 เมตร) และสร้างวิหารอีก 5 หลัง เพื่อเป็นที่อยู่จำพรรษาและมีหลักฐานยืนยันว่า ศาสนาพุทธได้ถูกเผยแผ่เข้ามา พ.ศ. 236 ในยุคของพระเจ้าอโคทมหาราชผู้ครองชมพูทวีป ได้แต่งตั้งพระอรหันต์ 5 องค์ นำเอา พระบรมสารีริกธาตุ (ฝุ่นอัฏฐิ) ของพระพุทธเจ้าใส่ผอบฝังไว้ ณ ภูเขาหลวง แล้วปักหลักเสาอโศก 4 เหลี่ยม สูงประมาณ 2 เมตร (เสาบันจิสีลา 5 ประการ) และเจ้าฟ้าจ๋มได้นำทัพเป็นหมื่นๆ คนขึ้นมาตีเอา หัวเมืองน้อยใหญ่ต่างๆ เพื่อเข้าเป็นอาณาจักรเอกภาพ ใน ค.ศ. 1353 ได้ขึ้นครองราชบัลลังก์ในนคร เชียงทองและสุดท้ายก็แมนเมืองเวียงคำ แล้วประกาศฉลองชัยเป็นอาณาจักรลาวล้านช้างเอกภาพในปี ค.ศ. 1358 และประวัติศาสตร์ลาวใน ค.ศ. 1520 พม่า อันมี “บุเรงนอง” เป็นแม่ทัพ มีความเข้มแข็งมาก ทั้งข่มขู่ต่ออาณาจักรล้านนา และนครหลวงพระบางพระเจ้าโพธิสารราช จึงมีแนวคิดย้ายนครหลวงมาอยู่เวียงจันทน์ พระเจ้าไชยเชษฐา ทรงมอบแว่นแคว้นพระนครหลวงพระบางให้แก่พระสังฆเจ้าพร้อมด้วยพระบาง อยู่เฝ้ารักษาแทน แล้วยกพลลงมาสู่เมืองเวียงจันทน์ ได้อัญเชิญเอาพระแก้วมรกต พระแซกคำ (พระพุทธสิหิง ซึ่งพระเกษเกล้ากษัตริย์ล้านนา ได้ส่งมาถวายเป็นบรรณาการตั้งแต่ ค.ศ. 1534) กับทั้งพระราชสมบัติทั้งหมด ได้ยกกองเสนาโยทธหารลงสู่นครเวียงจันทน์ ได้สถาปนาราชธานีเป็นเมืองหลวง มีชื่อว่า “นครหลวงเวียงจันทน์” ขึ้นทดแทนอาณาจักรล้านช้างเดิม คือเมืองหลวงพระบาง และมีการสร้างพระธาตุหลวงองค์ใหญ่ครอบองค์เดิม สร้างวัดอินทร์แปง วัดองค์คือ วัดศรีสุทนต์ หอพระแก้ว ได้หล่อพระพุทธรูปพระเจ้าองค์คือ พระสุก พระใส พระเสริม สร้างวัด พระพุทธรูปเป็นจำนวนมากทั่วทั้งอาณาจักรล้านช้าง เป็นกษัตริย์ปกครองอาณาจักรเรื่อยมา ในปี พ.ศ. 2518 และ เมื่อ พ.ศ. 2532 เกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ ได้มีการแยกแขวงเวียงจันทน์ เป็น “นครหลวงเวียงจันทน์” ตั้งอยู่ใจกลางของประเทศลาว มีเนื้อที่ประมาณ 3,920 ตารางกิโลเมตร และประกอบด้วย 9 เมือง คือ เมืองจันทบุรี สีโคตรตะบอง สีสัตตนาคน หาดทรายฟอง เมืองไชยเชษฐา เมืองนาทรายยทอง สังข์ทอง ไชยธานี ปากจิม ประกอบด้วย 496 บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป. ลาว) เป็นประเทศที่มีประชาชนนับถือศาสนาพุทธเป็นจำนวนมาก พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาประจำชาติลาว ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 1896 ในสมัยพระยาฟ้าหล้าธรรมมหาราชฟ้าจ๋ม ได้ยึดครองเมืองเชียงทอง และสถาปนา “อาณาจักรล้านช้าง” โดยมีพระนางแก้วเก็งยา (แก้วกัลยา) เป็นชายา เมื่อพระนางแก้วกัลยา ได้เห็นพลเมืองลาวประพฤติปฏิบัติเชื่อถือผี พระนางจึงเข้าไปเฝ้าพระสวามีเพื่อขอให้ให้นำเอา พระพุทธศาสนาจากอาณาจักรขอม มาประดิษฐานในประเทศลาวเพื่อที่พระนางจะได้ปฏิบัติพระสงฆ์

ในพระพุทธศาสนา เมื่อพระยาฟ้าหล้าธรรมหาราชฟ้ารุ่งม ได้ทรงทราบก็ทรงโสมนัสจึงจัดแจงแต่งข้าราชการอัญเชิญพระราชสาส์นเครื่องมงคลราชบรรณาการ มีเงินสามแสน ทองสามหมื่น แก้วน้ำค้าง และจอมเพชรอันมีค่า ลงไปถวายพระเจ้านครหลวงอาณาจักรขอมอันเป็นพ่อตา และขอนำพระพุทธศาสนาไปเผยแพร่อีกในประเทศลาว นับแต่นั้นเป็นต้นมา (มหาคำ จำปาแก้วมณี และคณะ, 2539)

นครหลวงเวียงจันทน์ มีงานศิลปกรรมที่สำคัญหลายแห่ง ได้แก่ พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ เป็นพระธาตุที่ประกอบด้วยศิลปกรรมที่มีองค์ความรู้ที่หลากหลายทางวิชาการหมายถึง การจัดพิธีบูชาพระสารีริกธาตุ “กระดูกหัวหน้าของพระพุทธเจ้า 27 องค์” ของพระพุทธเจ้า และพระภิกษุ ๓๒ สถานที่ที่พระธาตุหลวง การกราบไหว้พระธาตุที่เป็นตัวจริงพระพุทธเจ้าหรือตัวแทนของพระพุทธเจ้า มีมาแต่โบราณ เมื่อประชาชนมีจิตใจศรัทธาเลื่อมใส เคารพบูชากราบไหว้ ขอพรตามความเชื่อ การสร้างเสาศิลาโอศกปักไว้เพื่อเป็นที่สักการะแล้วต่อมาก็ได้มีการสร้างพระธาตุเจดีย์โลกจุฬามณีในสมัยพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ที่มีหลักฐานซึ่งเป็นพระธาตุใหญ่และสวยงามที่สุดในลาว นอกจากนี้ยังมีสถานที่ที่น่าสนใจอื่นๆ เช่น พระธาตุหลวง วัดองค์ตื้อ หอพระแก้ว หอคำ เชียงคาน หรือสวนพุทธ อนุสาวรีย์พิพิธภัณฑสถานโกสอน พรหมวิหาร อนุสาวรีย์เจ้าฟ้ารุ่งม อนุสาวรีย์ชัยหรือประตูไช ทัดนียบภาพแม่น้ำโขง วิถีชีวิต ชุมชน ศิลปวัฒนธรรม ตลาดเช้า และตลาดสินค้าจีน (อนงค์ศรี ไชยศิลป์, 2559)

การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องอธิบายในงานศิลปกรรม งานด้านวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ของผู้คนในสมัยโบราณตั้งแต่ชนชั้นประชาชนชาวบ้านทั่วไป จนถึงชนชั้นสูงแสดงถึงเชื่อความศรัทธา ต่อพระพุทธศาสนาอย่างแน่นแฟ้น ความเจริญรุ่งเรืองด้านศิลปวัฒนธรรมของ สปป.ลาว โดยเฉพาะงานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนาในนครหลวงเวียงจันทน์ ได้ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเพื่อชื่นชมความสวยงามศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมที่รักษาสืบทอดมาตั้งแต่ประวัติศาสตร์การสถาปนาอาณาจักรล้านช้าง ก่อให้เกิดกระแสการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงศาสนา ซึ่งหมายถึงการไปนมัสการสังเวชนียสถาน สถูปเจดีย์ พระพุทธรูปที่สำคัญ และงานศิลปกรรมต่างๆ เพราะสถานที่หรืองานศิลปกรรมเหล่านั้น เป็นแหล่งเสริมสร้างศรัทธาความเลื่อมใสในหลักธรรม ที่แท้จริงคือคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ทำให้เกิดความเข้าใจในพระพุทธศาสนาองค์รวมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ มีธาตุบารมี 30 ทิศ ตั้งอยู่บ้านธาตุหลวง เมืองไชยเชษฐา วัดอินทร์แปง มีพระเจ้าใหญ่อินทร์แปลง วัดองค์ตื้อ พระเจ้าใหญ่องค์ตื้อ ตั้งอยู่บ้านวัดจัน วัดสี่สะเกตพระเจ้าใหญ่องค์แสน หอพระแก้ว 4 ปาง คือ พระปางนั่งสมาธิเพชร พระปางห้ามญาติ พระปางไสยาสน์ พระปางลีลา มีจิตรกรรมฝาผนัง เรื่อง พระเวสสันดรชาดก พระพุทธรูปองค์เล็กเป็นจำนวนมากตั้งอยู่บ้านหัดสะดี เมืองจันทบุรี นครหลวงเวียงจันทน์

จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะ “วิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในศิลปกรรม นครหลวงเวียงจันทน์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา” เพื่อทำให้หลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปกรรมนครหลวงเวียงจันทน์ ได้ปรากฏแพร่หลายเพื่อให้รัฐกรประชาชน ของสปป.ลาว และ

นักทอ่งเกี่ยวพุทธศาสนิกชนทั่วโลกได้ ทราบ และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติจากการที่ลัทธิธรรมที่ปรากฏในศิลปกรรมวัดต่างๆ เพื่อเป็นข้อมูลในการนำไปใช้ในด้านส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมเพื่อเป็นฐานในการพัฒนาศิลปกรรมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งในปัจจุบันมุ่งเน้นส่งเสริมด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ทำให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และการร่วมมือกันระหว่างองค์กรให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม
2. เพื่อศึกษางานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว
3. เพื่อวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา

การทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยนี้ได้ทบทวนเอกสาร 4 ประเด็นหลัก คือ ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ หลักพุทธธรรม งานศิลปกรรม และการท่องเที่ยวเชิงศาสนา โดยมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ (Symbolic Interactionism) เป็นทฤษฎีที่เน้นการกระทำระหว่างกันของบุคคลในสังคม โดยใช้ภาษาในการเป็นสื่อกลางอธิบายความหมายของสัญลักษณ์นั้น ให้มีมนุษย์มีความสัมพันธ์ติดต่อกัน จนทำให้การติดต่อสัมพันธ์นั้นเป็นระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ทางสังคม และใช้ความหมายของสิ่งที่ปรากฏอยู่ในสังคม เป็นความหมายร่วมกัน (sharing meaning) งานวิจัยนี้จะใช้แนวคิดของ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2527) ที่กล่าวถึงทฤษฎีสัญลักษณ์ทางสังคม มีเนื้อความโดยสรุปว่า ทฤษฎีนี้เป็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสังคม ทั้งในด้านรูปธรรม และนามธรรม ในงานวิจัยนี้จะใช้แนวคิดของฉลาดชาย รมิตานนท์ ในการวิเคราะห์ผลการศึกษา เนื่องจากทฤษฎีนี้มีนัยสำคัญคือ ครอบคลุมสังคมในลักษณะที่กว้างมากทั้งในรูปธรรมและนามธรรม นั้นสิ่งที่เป็นวัตถุประสงค์ของเป็นรูปธรรม ส่วนการกระทำผลและแนวคิดต่างๆ ที่เกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นนามธรรม โดยมีเนื้อหาที่สามารถนำมาวิเคราะห์งานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนาและในงานศิลปกรรมที่นครหลวงเวียงจันทน์ แนวคิดนี้มีลักษณะเด่น 3 ประการคือ 1) สัญลักษณ์ทางศาสนามีพลังความรู้สึกบางอย่างที่เกิดจากเหตุผลกับอารมณ์ความรู้สึกผสานกันเข้าด้วยกัน สิ่งที่เป็นเหตุผลใช้คำว่าโลกทัศน์ แทนสัญลักษณ์ให้กระตุ้นอารมณ์ 2) สัญลักษณ์เป็นแบบแผนที่เป็นทั้งเหตุผลและโลกทัศน์ในเวลาเดียวกัน คือเป็นทั้งแม่แบบที่ก่อให้เกิดบรรยากาศทางความรู้สึกและโลกทัศน์ในสังคม และเป็นสิ่งหล่อหลอมออกมาจากบรรยากาศทางความรู้สึกและโลกทัศน์นั้นด้วย สัญลักษณ์เป็นจึงสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาครั้งเดียวแล้วใช้อยู่ตลอดไปเป็นสิ่งที่เคลื่อนไหวได้ต่อกับสังคมตลอดเวลา 3) สัญลักษณ์มีแบบแผนการปฏิบัติ (Practices)

ที่ทำให้เกิดการยอมรับ เห็นคล้อยตามและเกิดศรัทธา และนำไปสู่การอธิบายหลักพุทธธรรมที่เป็นเหตุผลเป็นนามธรรมที่ซ่อนอยู่ในงานศิลปกรรม ให้ปรากฏเป็นแผนการปฏิบัติ เป็นรูปธรรม

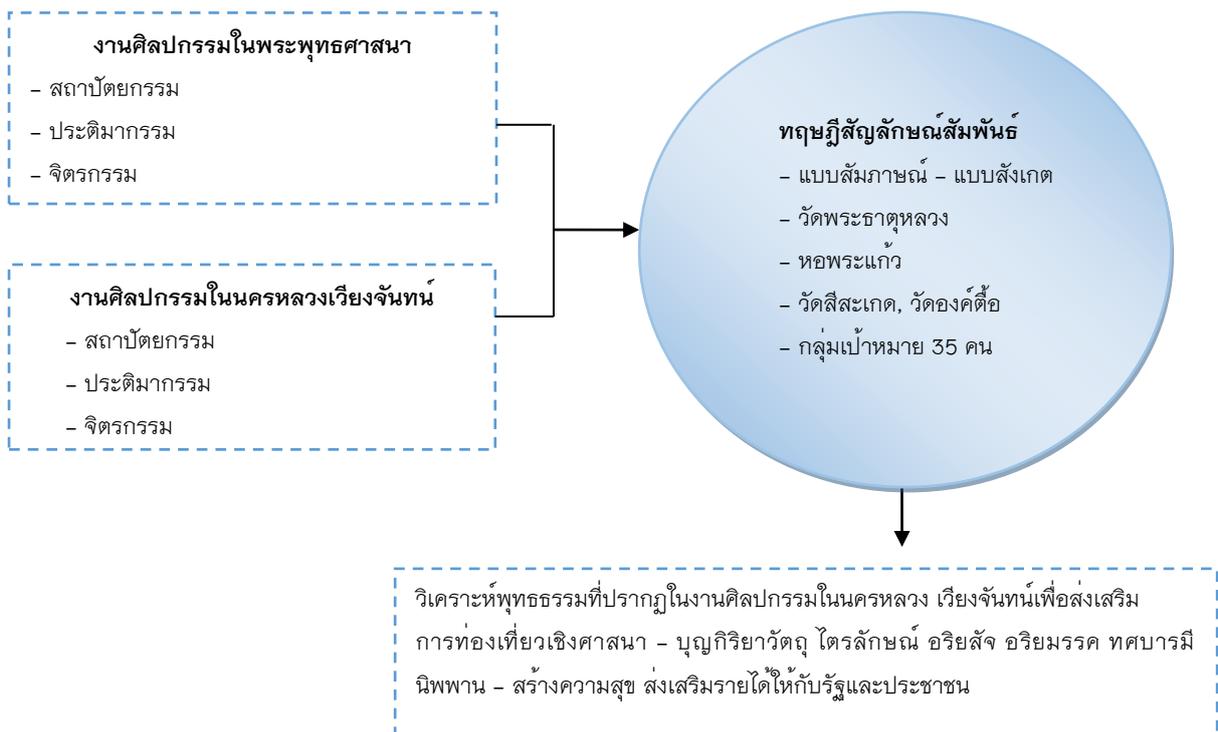
แนวคิดต่อมา คืองานด้านศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยงานที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม ในหนังสือ Decoding Southeast Asian Art Studies in Honor of Piriya Krairiksh Edited by Nicolas Revire & Pichaya Soomjinda (2023) หนังสือนี้เป็นการรวบรวมงานประวัติศาสตร์ศิลปะที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนาที่หลักฐานจากโบราณคดีมาศึกษาวิเคราะห์ ตีความหมายเริ่มตั้งแต่ตั้งอินเดีย ศรีลังกา เมียนมาร์ ไทย ลาว เขมร อินโดนีเซีย ให้ข้อมูลด้านศิลปะ ระยะเวลาการสร้าง ความหมาย สัญลักษณ์ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมเหล่านั้นอย่างละเอียดโดยเฉพาะงานศิลปกรรมในไทย ให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ศิลปะในงานศิลปกรรมคือสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม ในด้านสถาปัตยกรรม คำสุข แก้ววงสาย (2559) ได้ศึกษาเรื่อง สิมเวียงจันทร์ รูปแบบ สุนทรียภาพและสัญลักษณ์ ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบของสิมเวียงจันทร์มีสองรูปแบบคือ สิมตัวผู้และและสิมตัวเมีย สุนทรียภาพในสิมเวียงจันทร์ประกอบด้วยแบบแผนทางความงามที่เป็นสิ่งประดับตั้งแต่ส่วนฐานราก ตอนกลางและส่วนบนหลังคาที่เป็นแบบแผนความงามตามธรรมชาติ ตามหลักคณิตศาสตร์ และแบบจินตนาการ สัญลักษณ์ที่ปรากฏในสิมคือแนวคิดเรื่องศีลธรรม ในงานประติมากรรม กันหา สีกุนวง (2559) ได้ศึกษาเรื่อง ฮางฮตสรง : สื่อสัญลักษณ์ สุนทรียภาพ พิธีกรรมและความเชื่อ ในแขวงหลวงพระบาง นครหลวงเวียงจันทน์ และ แขวงจำปาสัก ของ สปปลาว ผลการศึกษาพบว่า ฮางฮตสรงเป็นงานประติมากรรมแกะสลักไม้เพื่อประกอบพิธีเถรภิเษก ส่วนหัวของฮางฮต เป็นสัญลักษณ์ขนาด หงส์และนกในเทพนิยาย มีความหมายเกี่ยวกับเรื่องราวและสิ่งต่างๆ ตามความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น โดยมีต้นเค้าความเชื่อมาจากพุทธศาสนาและพราหมณ์ นอกจากนี้มีงานศึกษาด้านจิตรกรรมของ วัชรินทร์ ลินศิริ (2559) เรื่อง จิตรกรรมหลวงพระบาง ผลกระทบต่อสังคมก่อนและหลัง ค.ศ.1975 ผลการศึกษาปรากฏว่า เนื้อหาเชิงความคิดของงานจิตรกรรมสามารถจัดเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 วิถีชีวิตประจำวัน กลุ่มที่ 2 บริบททางสังคมและกลุ่มที่ 3 อารมณ์และความรู้สึก งานจิตรกรรมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการยกระดับจิตใจและจินตนาการของประชาชนให้สูงขึ้น และยังมีส่วนปลุกจิตธรรมร่วมสมัยลาวจากยุคอาณานิคมถึงปัจจุบัน ของ บุรินทร์ เปล่งดีสกุล (2555) ผลการศึกษาบ่งผลวัดของจิตรกรรมร่วมสมัยส่งผลให้งานศิลปกรรมของลาวมีความเจริญเท่าเทียมกับชาติอื่น และช่วยส่งเสริมสนับสนุนนโยบายของรัฐในด้านศิลปะ วัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยด้วย นอกจากนี้งานจิตรกรรมยังใช้เป็นสื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาต่อสังคมโดยส่วนรวม นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ของ พระศรีสังฆมชญาอนุวัฑฒ และ ปาริชาติ วไลยเสถียร (2563) เรื่องการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา:รูปแบบและการจัดการเครือข่ายของวัดในสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่าการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนาจัดเป็น 2 ประเภท คือ วัดที่ส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ชมความงามของพุทธศิลป์ และทำบุญไหว้พระ ขอพรที่มีการจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตามบริบทของวัด มีการใช้สัญลักษณ์และการสื่อสารที่

เข้าใจง่ายเป็นวัดที่ได้รับความนิยมสูงมาก และวัดที่เน้นส่งเสริมให้เป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ

จากการทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวกับงานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา ประเด็นแรกเป็นทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ ประเด็นที่ 2 เป็นการศึกษาศิลปกรรมในด้าน รูปแบบ สัญลักษณ์สุนทรียภาพ คติความเชื่อ พิธีกรรมและผลกระทบต่อสังคม ถึงแม้จะมีเนื้อหาที่สัมพันธ์กับสัญลักษณ์ แต่ไม่ได้อธิบายถึงความหมายของหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ส่วนงานประเด็นที่ 3 เป็นงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ผลการศึกษาเป็นรูปแบบการและการจัดการเครือข่ายการท่องเที่ยว ฉะนั้นงานวิจัยเรื่องวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว จึงเป็นการวิจัยที่เติมเต็มช่องว่างของงานเหล่านั้นให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ด้วยการใชทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ ในการวิเคราะห์

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยตามทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาเอกสาร คัมภีร์ และเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยกำหนดวิธีการวิจัยไว้ ดังนี้

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย

ประชากรกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 35 คน ด้วยวิธีการเจาะจง ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้รู้ (Key Informant) จำนวน 7 คน ซึ่งมีผู้นำภาครัฐ นักวิชาการ ผู้อาวุโสหรือผู้สูงอายุ พระสงฆ์ ผู้นำแนวโสม กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informant) จำนวน 21 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informant) จำนวน 7 คน โดยมีขอบเขตการศึกษา ดังนี้ ขอบเขตด้านเนื้อหา คือ ศึกษาหลักพุทธธรรมในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมประเภทต่างๆ ศิลปกรรมนครหลวงเวียงจันทน์ ในวัดที่สร้างขึ้นในสมัยพระไชยเชษฐาธิราช ในนครหลวงเวียงจันทน์ วัดสำคัญๆ จำนวน 5 วัด ได้แก่ 1. วัดอินทร์แปง 2. วัดองค์ตื้อ 3. วัดหอพระแก้ว 4. วัดสี่สะเกต 5. วัดพระธาตุหลวง ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยได้กำหนดในการศึกษางานศิลปกรรมในงานศิลปกรรมนครหลวงเวียงจันทน์ ประกอบด้วยงานศิลปกรรม 3 ประเภท คือ สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ในนครหลวงเวียงจันทน์

เครื่องมือในการวิจัย มีดังนี้

- 1) แบบสำรวจ เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามของงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ ประกอบด้วย การสำรวจข้อมูลงานสถาปัตยกรรม ปฏิมากรรมและจิตรกรรม
- 2) แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้างและไม่มีโครงสร้าง ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content correspondence) เพื่อความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ข้อมูลที่เป็นเอกสารงานเขียนของนักวิชาการทางพระพุทธศาสนา หนังสือหรือตำรา เอกสารที่เกี่ยวกับการงานศิลปกรรมในทั่วไป และงานศิลปกรรมใน สปป.ลาว หนังสือเอกสารเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงศาสนา งานวิจัย และเว็บไซต์ต่างๆ ที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ติดต่อเครือข่ายเพื่อขอหนังสือความร่วมมือในการทำวิจัย ไปยังกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 35 รูป/คน และนำแบบสัมภาษณ์ไปสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 35 รูป/คน แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย รวมทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) ซึ่งเป็นการสังเกตพฤติกรรม และการแสดงออกของฝ่ายต่างๆ ที่จะทำควบคู่กับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย ผู้ให้ข้อมูลหลักธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาใน สปป.ลาว

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล จากการศึกษาด้านทฤษฎี และภาคสนามโดยใช้วิธีอธิบายเชิงพรรณนาตามวัตถุประสงค์ในประเด็นต่างๆ คือ หลักธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม ในนครหลวงเวียงจันทน์

เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา และเมื่อวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นมาสรุป เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนของการเขียนรายงานการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ผลการวิจัย

1. หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม พบว่า

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาสมัยโพธิกาล พุทธศิลปกรรมยังไม่ปรากฏชัดเจนแต่หลังจากมหาพุทธปริณีพพาน งานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนาในยุคแรก จึงเป็นงานสร้างสรรค์ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์ ในรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม ประติมากรรมและจิตรกรรม โดยเฉพาะความหมายของเจดีย์ 4 ประเภท คือ ธาตุเจดีย์ ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ บริโภคเจดีย์ คือสิ่งหรือสถานที่ที่พระพุทธเจ้าเคยทรงใช้สอย อย่างแคบหมายถึงต้นโพธิ์ อย่างกว้างหมายถึงสังเวชนียสถาน 4 ตลอดจนสิ่งทั้งปวงที่พระพุทธเจ้าเคยทรงบริโภค เช่น บาตร จีวร และบริวารอื่นๆ เป็นต้น ธรรมเจดีย์ ที่บรรจุพระธรรม เช่น บรรจุใบลานจารึกพุทธพจน์แสดงหลักปฏิจจสมุปบาท เป็นต้น อุทเทสิกเจดีย์ สิ่งที่สร้างอุทิศพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระพุทธรูป (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), (2551) สัญญาและความหมายที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในยุคแรกๆ จึงปรากฏและได้รับการอธิบายเพื่อให้ผู้มีศรัทธาและพระสาวกได้รำลึกถึงพระองค์คือ งานศิลปกรรมที่เป็นรูปดอกบัวและรูปช้าง แสดงถึงการประสูติ เป็นรูปต้นโพธิ์ หมายถึงการตรัสรู้ สัญญารูปธรรมจักรหรือกงล้อแห่งรถศึก หมายถึง การแสดงพระปฐมเทศนา คือธัมมจักกัปปวัตนสูตร สถูปหรือเจดีย์ เป็นสัญญะ หมายถึง มหาปริณีพพาน (Lall, 2014) งานประติมากรรมพุทธศาสนาจะเกิดขึ้นและรุ่งเรืองในอินเดียหลังพุทธกาลเริ่มตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช เช่นเสาศาจารึกพระเจ้าอโศก และงานปั้นสลักรูปบุคคลและธรรมในพุทธประวัติที่ปรากฏบนสถูปเจดีย์ งานศิลปกรรมเหล่านั้นก็สะท้อนถึงหลักพุทธธรรมที่สำคัญในแต่ละช่วงเวลา โดยเฉพาะอิริยาบถ อาสนะ ทูตราของพระพุทธรูป เช่น ธรรมจักรมุทรา (ปางปฐมเทศนา) เป็นมุทราที่แสดงด้วยสองพระหัตถ์โดยพระหัตถ์ขวาจับนิ้วเป็นวงแทนธรรมจักร ส่วนพระหัตถ์ซ้ายใช้นิ้วชี้ นิ้วกลางหรือนิ้วก้อย “ชี้” ไปที่วงนิ้วของพระหัตถ์ขวา เกี่ยวข้องกับพุทธประวัติตอนปฐมเทศนาแสดงการหมุนธรรมจักร (เชษฐดิงสัญชลิ, 2558) สถาปัตยกรรมคือสถูปเจดีย์ เป็นสัญญะหมายถึงหลักธรรมพระนิพพาน งานประติมากรรมเสาศาหลักหินพระเจ้าอโศกและพระพุทธรูป คือธรรมจักรกัปปวัตนสูตร ...อาจเกี่ยวข้องกับมูลคันธกุฎี ที่สารนาถ ประเทศอินเดีย อันเป็นสถานที่แสดงปฐมเทศนาก็เป็นไปได้ ซึ่งเชื่อกันว่าในครรถุฑะพระมูลคันธกุฎี ที่เคยประดิษฐานพระพุทธรูปนั่งห้อยพระบาทปางแสดงธรรมแสดงประณมเทศนาเช่นเดียวกันการประดิษฐานพระพุทธรูปปางแสดงธรรมสื่อถึงการแสดงปฐมเทศนา นี้สอดคล้องกับการพบธรรมจักรและวงกลมรอบ กระจายอยู่ทั่วไปในชุมชนทวาราวดี ซึ่งสื่อถึงการแสดงปฐมเทศนา (รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง, 2565) ในหลักธรรมปฐมเทศนาพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสถึงธรรมจักร

กัปวัตนสูตร ซึ่งสื่อถึงสาระสำคัญ 2 ประการ คือหลักมัชฌิมาปฏิปทาข้อปฏิบัติดำเนินตามทางสายกลางเว้นขาดจากความสุดโต่ง 2 ส่วน คือ อตตกิลมณานุโยค และกามสุขัลลิกานุโยค ด้วยการปฏิบัติตามหลักมรรค 8 ข้อ ปฏิบัติให้หลุดพ้นจากทุกข์ที่เรียกว่า อริยสัจ 4 คือทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทางดำเนินเพื่อบรรลุนิพพาน งานศิลปกรรมจึงเป็นเครื่องถ่ายทอดหลักพุทธธรรมที่สำคัญดังกล่าว

2. งานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว พบว่า

งานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว ประกอบด้วย

2.1 สถาปัตยกรรม 2 แห่ง คือ 1) พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ปรากฏในตำนานพระเจ้าเสียบโลก ตำนานอุรังธาดู การนับถือพุทธศาสนาที่พระเจ้าจันทบุรีประสิทธิ์ศักดิ์ เป็นผู้นำพาสร้างอุโมงค์ ปี พ.ศ. 236 ณ ภูเขาหลวง เป็นที่ประกอบสังฆกรรม มีความเชื่อว่าธาตุหลวงเป็นศูนย์กลางของจักรวาล คือ ไตรภูมิ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ ยุคของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช ได้นำพาประชาชนสร้างพระธาตุหลวงครอบเจดีย์องค์เก่า “พระเจดีย์โลกจาฬามณี” หล่อพระพุทธรูปทองคำรูปพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ มีฐานลุ่ม 1 พื้นดินเป็นอุโมงค์ กว้างขนานกันทั้ง 4 ด้าน (7.50 – 7 เมตร) ด้านตะวันตก ด้านตะวันออก ด้านเหนือ ด้านทิศใต้ ยาวด้านละ 69 เมตร มีใบเสมาโดยรอบทั้งหมด 323 ใบ มีหอโห่ ทั้ง 4 ด้าน มีบันไดขึ้นไต่ขึ้นไปถึงหอโห่ทุกๆ หอ ฐานถ่วง 2 ข้าง ยาวด้านละ 48 เมตร มีกลีบดอกบัวใหญ่ 120 กลีบ อยู่ปลายกลีบดอกบัวใหญ่ ทำเป็นกระดุกงู เส้นลวดเป็นขอบโดยรอบทั้ง 4 ด้าน มีจำนวน 118 ใบ มีพระพิมพ์ ตั้งรายล้อม และฐานถ่วง 3 ตั้งขึ้นถัดจากธาตุबारมี 30 ทศ กว้างด้านละ 30 เมตร เตาของฐานถ่วง 4 เป็นรูปหลังเตาหรือรูปโศก ว่า คล้ายกับ “พระธาตุสาญจี” ของพระเจ้าอโศกมหาราช แห่งประเทศอินเดีย มีความสูง 45 เมตร มียอดธาตุ (ลูกแก้วกลม) ที่รองรับในอากาศ และ 2) ลิมวัดองค์คือ เป็นสถาปัตยกรรมมีความเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนิกายเถรวาท มีโครงสร้างสถาปัตยกรรม ศิลปะกรรมลวดลาย ดอกดวงประดับที่สวยงามมากที่สุดในบรรดาวัดอยู่เมืองเวียงจันทน์ ลิมวัดองค์นี้ได้กลายเป็นตัวอย่างของการถ่ายทอดคติธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างผู้คนในสังคมกับพระพุทธศาสนา ทั้งหมดนั้นล้วนแต่มีหลักธรรม อริยสัจสี่ มรรคแปด ไตรลักษณ์

2.2 งานปฏิมากรรม พระพุทธรูปวัดอินทร์แปงมหาวิหาร มีพระเจ้าใหญ่อินทร์แปงก่อด้วยอิฐพระทนายเพชร หน้าตักกว้าง 5.30 เซนติเมตร ส่วนสูง 80 เซนติเมตร และพระพุทธรูปองค์เล็กจำนวนมากสถิตอยู่อย่างสวยงาม ทั้งหมด และงานปฏิมากรรมที่หอวัดพระแก้ว ซึ่งขึ้นในปี พ.ศ 1565 ภายใต้การนำพาของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราช เพื่อเป็นสถานที่ประดิษฐานของพระแก้วมรกต ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณวัด นอกนั้นเป็นพระพุทธรูปประกอบด้วยพระอิริยาบถของพระพุทธรูปทั้งหมดสี่ ดังนี้ 1) พระอิริยาบถนั่ง ส่วนมากจะประทับนั่งขัดสมาธิราบ พระหัตถ์ซ้ายวางบนพระเพลลา พระหัตถ์ขวาวางบนพระชานุข้างขวา เรียกว่า ปางมารวิชัย หรือปางชนะมาร 2) พุทธลักษณะที่ 2 คือ อริยาบถประทับยืนพระกรซ้ายทอดลงพระกรขวายกขึ้น และเปิดพระหัตถ์ออกไปข้างหน้า พระอิริยาบถนี้มีอยู่มาก และมักจะมีขนาดใหญ่ เรียกว่า พระอัญญาารส 3) พระอิริยาบถที่ 3 พระนอน เรียกว่า ปางลีลาไสยาสน์

4) พระอิริยาบถที่ 4 พระเดิน เรียกว่า ปางลีลาประทับยืนพระบาทซ้ายก้าวแหล่ลมไปข้างหน้า พระบาทขวาอยู่ในลักษณะก้าวตามเป็นกริยาอย่างก้าวพระหัตถ์ขวาห้อยลงในท่าไกวพระกรพระหัตถ์ซ้ายยกขึ้นป้อง

2.3 งานจิตรกรรม วัตถุประสงค์ มีผลงานจิตรกรรมฝาผนัง ในยุคต้นได้รับอิทธิพลรูปแบบจากอาณาจักรล้านช้าง ภายหลังเป็นอิทธิพลของอาณาจักรสยาม ช่วงปี ค.ศ. 1900 เป็นต้นมา โดยปรากฏจิตรกรรมทั้งภายใน และนอกอาคาร จิตรกรรมได้รับอิทธิพลของศิลปะตะวันตกแบบร่วมสมัย ในช่วงปี ค.ศ. 1940 ในยุคอาณานิคม และมีจิตรกรรมรูปเครือไม้ ดอกกาลพฤกษ์ในป่าหิมพานต์ จิตรกรรม เรื่องพระเจ้า 10ชาติ พระเวสสันดรชาดก และภาพเขียนระบายสีที่ส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากความบันเทิง ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา เมื่อจิตรกรเกิดความซาบซึ้งในเรื่องพระพุทธศาสนา พระพุทธประวัติ วรรณคดี นิทานชาดก และจากคัมภีร์ต่างๆ จนเกิดมโนภาพขึ้น จึงได้คิดประดิษฐ์รูปแบบ และวิธีที่จะถ่ายทอดเป็นงานจิตรกรรมไว้ตามผนังโบสถ์วิหาร

3. ผลการวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา พบว่า

วิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ เป็นงานสถาปัตยกรรมที่มีความเชื่อว่าเป็นศูนย์กลางของจักรวาล คือ ไตรภูมิ กามภูมิ รูปภูมิและอรุภูมิ สร้างพระธาตุหลวงครอบเจดีย์องค์เก่า “พระเจดีย์โลกาจุฬามณี” พระธาตุหลวงเวียงจันทน์ มีงานสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรมจากฐานล่าง ฐานกลาง และเครื่องประดับระดับสูงเรียงรายขึ้นสู่ยอดพระธาตุ ทุกชิ้นงานมีความหมายสื่อถึงพุทธธรรม ตั้งขึ้นถัดจากธาตุบารมี 30 ทิศ กว้างด้านละ 30 เมตร เตาของฐานถ่วง 4 เป็นรูปหลังเต่าหรือรูปโศครุ มีความสูง 45 เมตร มียอดธาตุที่รองรับในอากาศ ลักษณะการสร้างสรรค์พระธาตุจึงหมายถึงพุทธธรรมที่สำคัญคือ ทสบบารมี ที่ปรากฏจากธาตุบารมี 30 ทิศ 2) ลิมวัดองค์ตั้ง เป็นสถาปัตยกรรมที่มีโครงสร้างลดหลั่น ดอกดวงประดับเป็นงานศิลป์เพื่อถ่ายทอดหลักพุทธธรรมเพื่อเชื่อมโยงระหว่างผู้คนในสังคมกับงานสุนทรียภาพของพระพุทธศาสนา ทั้งหมดนั้นล้วนแต่มีหลักธรรม อริยสัจสี่ มรรคแปด ไตรลักษณ์ คือ บุญกิริยาวัตถุที่ตั้งแห่งการทำบุญ 10 อย่างคือ ทานมัย สีลมัย ภาวนามัย อปจายนมัย เวชยาวัจจมัย ปัตติทานมัย ปัตตานุโมทนามัย ธรรมัสสวนมัย ธรรมเทศนามัย ทิฏฐิซุกัมม หลักธรรมของพระธาตุหลวง ลิมวัดองค์ตั้ง ความสำคัญในนครหลวงเวียงจันทน์จึงทำให้ชาวบ้านนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เพราะเชื่อว่าธรรมะเหล่านี้ย่อมเป็นหลักในการดำเนินชีวิตที่ดีเป็นที่สมควรแก่การยึดถือเพื่อความผาสุกในชีวิต นอกจากนี้ยังเป็นพุทธานุสสติ มีลักษณะที่เตือนสติของผู้พบเห็น สร้างความร่มเย็นเป็น สุขให้เกิดแก่จิตใจให้มีพลังและความมั่นใจที่จะปฏิบัติภารกิจของตนต่อไปด้วยความไม่ประมาท ตั้งตนอยู่ในโอวาทปาฏิโมกข์ตามหัวใจของพระพุทธศาสนา ที่ว่าจะไม่ทำบาปทั้งปวง จะทำแต่ความดีและจะทำจิตใจให้ผ่องใส แต่เมื่อเกิดทุกข์ภัยก็หันหน้าเข้าหาพระธรรมเข้าหาพระธาตุ เพื่อเป็นหลักในการ ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีพุทธานุภาพที่จะช่วยในการ บันดาลให้

ภัยพิบัติต่างๆ ลดลงหรือหมดไปได้ ด้วยงานสร้างสรรค์ทางสถาปัตยกรรม คือพระธาตุหลวงและสิมวัดองค์ตั้ง ที่แผ่เร้นด้วยหลักพุทธธรรมคือ บุญกิริยาวัตถุ ทสภารมย์ อริยสังคี มรรคแปด ไตรลักษณ์ นิพพาน คือบุญกิริยาวัตถุ หลักธรรมเหล่านี้ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาในมิติ 3 มิติ คือมิติทางด้านจิตใจ หลักหลักธรรมเรื่องบารมี 10 คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สังขะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าชมจะสัมผัสได้ถึงสุนทรียภาพความงดงามของศาสนสถาน น้อมรำลึกถึงการบำเพ็ญบารมี เสริมสร้างชีวิตจิตใจให้เต็มพร้อมบริบูรณ์ มิติทางด้านปัญญา หลักธรรมด้านปัญญาในบารมี 10 ประการ คือปัญญาบารมี ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงหลักธรรมในการเข้าใจไตรลักษณ์ มรรค 8 เครื่องดำเนินชีวิตด้วยทางสายกลาง ที่เรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา มิติทางด้านเศรษฐกิจ วัดพระธาตุหลวง และสิมวัดองค์ตั้ง ที่เป็นสัญลักษณ์ทางหลักธรรมทางพุทธศาสนาและมีความงดงามทางสถาปัตยกรรม งานศิลปกรรมเป็นสื่อทางธรรม ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงความสุขทางจิตวิญญาณ หลักธรรม

หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานปฏิมากรรมในหอวัดพระแก้ว มี พุทธลักษณะของพระพุทธรูป ทั้ง 4 อริยาบถ คือ ประทับยืน ประทับนั่ง ประทับเดิน และปางไสยาสน์ หมายถึง หลักสัมปชาน 4 คือ ความเพียรชอบ คือ สังวรปชาน คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น ปหานปชาน คือ เพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภาวนาปชาน คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมีขึ้น อนุรักษนาปชาน หมั่นรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อม พุทธประติมากรรม ยังหมายถึง สัญลักษณ์ หรือตัวแทนของพระพุทธรูปเจ้าผู้ทรงเป็นพระบรมศาสดาในพระพุทธศาสนา เป็นเครื่องระลึกนึกถึงคุณของพระรัตนตรัย แสดงถึงความศรัทธาต่อพระรัตนตรัย เปรียบเสมือนเป็นการบันทึกพุทธประวัติและประวัติของพุทธสาวก งานปฏิมากรรมเหล่านี้สื่อถึงพุทธธรรม คือ สัมปชาน 4 เป็นเครื่องส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ในด้านจิต คือ สังวรปชาน คือ เพียรระวังยับยั้งบาปอกุศลธรรม ปหานปชาน คือเพียรละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ภาวนาปชาน คือ เพียรทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิด ให้เกิดมีขึ้น อนุรักษนาปชาน หมั่นรักษาความดีที่เกิดขึ้นแล้วมิให้เสื่อม พุทธปฏิมากรรมยังหมายถึง สัญลักษณ์ มิติทางด้านปัญญา สัมปชาน คือ หลักธรรมให้บุคคลผู้ประพฤติธรรมเข้าถึงความเป็นจริงของชีวิตด้วยความเพียร ทั้ง 4 ประการ มิติทางด้านเศรษฐกิจ หลักพุทธธรรมในงานปฏิมากรรมในหอวัดพระแก้ว เป็นเครื่องส่งเสริมมิติทางด้านเศรษฐกิจ เนื่องด้วยสุนทรียภาพความงามที่ปรากฏในงานพุทธศิลป์ที่เป็นรูปทรง สดสวย ความลงตัวของสุนทรียธาตุ สุนทรียภาพความงามด้านหลักธรรม ความหมายที่เป็นพุทธลักษณะทำให้งานปฏิมากรรมของนครหลวงเวียงจันทน์ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ทำให้นักท่องเที่ยวได้ชมสุนทรียภาพ ทั้งสุนทรียวัตถุและสุนทรียธรรม ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวไปเที่ยวชมงานปฏิมากรรมจำนวนมาก สร้างรายได้ให้กับภาครัฐและประชาชนรอบแหล่งศาสนสถานเหล่านั้น

หลักธรรมที่ปรากฏในงานจิตรกรรมวัดสี่สะเกด จิตรกรรมฝาผนังที่สำคัญคือเรื่องทศชาติชาดก เป็นแสดงถึงหลักธรรม เรื่องบารมี 30 ทศ หรือบารมี 10 คือ ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สังขะ อธิษฐาน เมตตา อุเบกขา และหลักพุทธสำคัญที่เกี่ยวข้องกับบารมีเหล่านี้ คือบุญกิริยา

วัตถุ นิพพาน นำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา ในด้านจิตวิญญาณ คืองานจิตรกรรมทศชาติชาดก ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงการบำเพ็ญคุณงามความดี สร้างบารมีโดยไม่ย่อท้อ การจะเป็นมนุษย์ที่มีจิตวิญญาณที่สมบูรณ์จะต้องสั่งสมบารมีทั้ง 10 ประการคือ ทาน ศีล เนกขัมมะ เป็นต้น นอกจากนี้หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานทศชาติชาดกยังส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวได้สติปัญญา ความรู้ ความแสบคาย อุบายในการดำเนินชีวิตจากกระบวนการคิดจากตัวอย่างของพระโพธิสัตว์ชาติต่างๆ เช่น พระกัณฐก พระเทมีย์ พระมหิสส พระสุวรรณสาม เป็นอาทิ ในด้านเศรษฐกิจ การที่นักท่องเที่ยวได้แบบอย่างหลักพุทธธรรมนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ก่อให้เกิดความสุข ประพฤติตนอยู่ในกรอบจริยธรรมในศาสนา ทำให้ฐานะทางเศรษฐกิจมั่นคงไม่หลงอบายมุข ในขณะที่เดียวกันงานจิตรกรรมที่วัดสี่สะเกตเหล่านั้นมีคุณค่าในเชิงสังคม คือเป็นเครื่องนำไปสู่ความประพฤติดีงามของประชาคมในสังคม และมีคุณค่าด้านสุนทรียภาพ ความสวยงาม นักท่องเที่ยวเมื่อได้ชมศิลปกรรมเหล่านั้นได้ตระหนักรู้ และน้อมนำหลักพุทธธรรมนำไปสู่การปฏิบัติ และชื่นชมความสวยงามของศิลปกรรม ทำให้การท่องเที่ยวเชิงศาสนาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม ในพุทธศาสนายุคแรกๆ ใช้สัญลักษณ์เป็นเครื่องหมาย สื่อความถึงหลักพุทธธรรมอย่างง่าย อย่างเสมาธรรมจักร กวางหมอบ สื่อถึงธรรมจักรกัปปวัตตสูตร ระยะเวลาเป็นการสร้างสถูปเจดีย์และพระพุทธรูป เพื่อเป็นเครื่องระลึกถึงพระรัตนตรัยและหลักพุทธธรรม ทั้งนี้อาจเป็นพระาระยะแรก ยังไม่ปรากฏคติการรูปเคารพที่เป็นรูปบุคคลจึงใช้ธรรมชาติดังงานสร้างสรรค์อย่างง่าย อย่างเช่น ต้นโพธิ์ เสมาธรรมจักร กวางหมอบ เป็นสัญลักษณ์ ถึงพระพุทธรูป พระสาวก และหลังพุทธปรินิพพาน จึงมีการสร้างสรรค์พัฒนาเป็นสถูปเจดีย์ พระพุทธรูปปางต่างๆ และงานจิตรกรรม งานศิลปกรรมเหล่านี้ล้วนสื่อถึงหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา งานบุญกริยาวัตถุ ไตรลักษณ์ มรรค 8 ทศบารมี อริยสัจ 4 นิพพาน ฯลฯ สอดคล้องกับการศึกษาของ Loll (2014) และ เชษฐ ติงส์ญลี (2558) ที่พบว่าหลังพุทธปรินิพพาน งานศิลปกรรมระยะแรกที่ใช้เป็นสิ่งแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า และหลักพุทธธรรมจะใช้รูปสัญลักษณ์ คือ ดอกบัว ต้นโพธิ์ เสมาธรรมจักร สถูป เมื่อมีพิธีกรรมมากขึ้นจึงพัฒนาเสนาสนะที่ปักสำหรับพระสงฆ์ ทำเป็นวิหาร เจดีย์ และอุโบสถหรือสิม เป็นลำดับสืบมา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ผลงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว ศึกษาสถาปัตยกรรมพระธาตุหลวงและสิมวัดองค์คือ ประติมากรรม คือพระพุทธรูปพระเจ้าใหญ่ อินแปง ที่สิมวัดอินแปง พระพุทธรูปที่หอพระพุทธรูปวัดพระแก้ว และจิตรกรรมฝาผนังที่ผนังสิมวัดสี่สะเกต งานศิลปกรรมที่ปรากฏอยู่ในวัดและศาสนสถานเหล่านี้ เป็นศิลปะที่สำคัญเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนในนครหลวงเวียงจันทน์ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะงานศิลปกรรมเหล่านี้ได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นในสมัยที่นครหลวงเวียงจันทน์ มีความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปวัฒนธรรม ในรัชสมัย

ของสมเด็จพระไชยเชษฐาธิราช ซึ่งมีบ้านเมืองมีความมั่นคงด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม สะท้อนได้จากการศึกษาของ สงวน รอดบุญ (2545), บุรินทร์ เปล่งดีสกุล (2555), และ คำสุข แก้ววงสาย (2559) งานเหล่านี้สะท้อนให้เห็นความเจริญรุ่งเรืองของงานศิลปกรรมประเภทต่างๆ ที่พัฒนามาเป็นอารยธรรมเฉพาะของลาว งานของ สงวน รอดบุญ ชี้ให้เห็นถึงงานประติมากรรมพระพุทธรูปที่เป็นพุทธศิลป์ของลาว มีความโดดเด่นและมีเอกลักษณ์เฉพาะ เช่นเดียวกับงานของ บุรินทร์ เปล่งดีสกุล ทำให้เห็นพลวัตของงานจิตรกรรมร่วมสมัยของลาว ในยุคสมัยต่างๆ ที่มีบทบาทการสร้างสรรค์และสะท้อนสังคมวัฒนธรรมในแต่ละยุคสมัยได้เป็นอย่างดี ส่วนงานของ คำสุข แก้ววงสาย แสดงให้เห็นรูปแบบของสถาปัตยกรรมคือลิมของลาว ในด้านความเชื่อและสุนทรียภาพ ความงดงามของศาสนสถาน

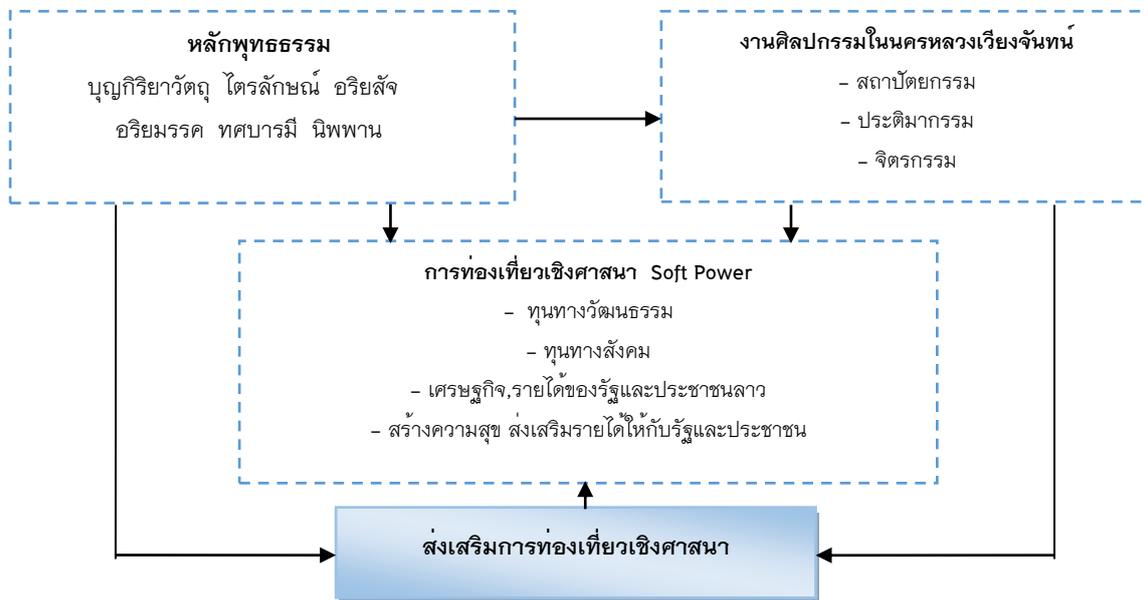
ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 วิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา พบว่า หลักธรรมที่ปรากฏคือ บุญกิริยาวัตถุ ไตรลักษณ์ อริยสัจ อริยมรรค ทศบารมี นิพพาน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา คือการสนับสนุน และเผยแผ่หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมนครหลวงเวียงจันทน์ ให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาและเข้าใจหลักธรรมอย่างแท้จริง และการท่องเที่ยวเชิงศาสนาเป็นวิธีสร้างความสุขใจ สร้างรายได้ให้แก่รัฐบาล และประชาชนลาวในแต่ละปีเป็นเงินจำนวนมาก ประเด็นสำคัญที่ปรากฏคือ หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว มีหลักธรรมที่ใกล้เคียงกันหรือเหมือนกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าบรรดางานศิลปกรรมทุกประเภทที่สร้างสรรค์ขึ้นหลังสมัยพุทธกาล และพัฒนาเรื่อยมาถึงสมัยอารยธรรมของลาวรุ่งเรือง และบรรลุถึงปัจจุบันนั้น ศิลปกรรมทุกประเภททุกสมัย ต่างถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องรำลึกถึงพระรัตนตรัย และเป็นสื่อที่ชักชวนน้อมนำให้พุทธศาสนิกชนเกิดความศรัทธาเลื่อมใส และน้อมหลักธรรมเข้าไปปฏิบัติในวิถีชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับงานของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551) ที่กล่าวถึงเจตีย์ 4 ประเภท คือ ธาตุเจตีย์ ธรรมเจตีย์ อุทเทสิกเจตีย์ เจตีย์เหล่านี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดธรรมสังเวช เป็นศาสนวัตถุและศาสนสถานที่ชาวพุทธต้องไปนมัสการกราบไหว้ เพื่อน้อมรำถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์และหลักธรรมคำสอนทั้งหลาย ทำให้งานศิลปกรรมกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงศาสนา หรือเชิงวัฒนธรรมที่เป็น soft power ของชุมชนและประเทศชาติ สอดคล้องกับงานศึกษาของ พระศรีสังฆมชฎานนุฑโฒ และ ปาริชาติ วไลยเสถียร (2563) พบว่าการท่องเที่ยวเชิงศาสนาทำให้ประชาชนได้เข้าถึงความดีงามในพระพุทธศาสนา ทำให้เกิดเครือข่ายการจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธ ผลการวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมฯ จึงสอดคล้องกับทฤษฎีสัญลักษณ์สัมพันธ์ของ ฉลาดชายรมิตานนท์ (2527) ที่ว่า 1) สัญลักษณ์ทางศาสนามีพลังก่อให้เกิดศรัทธาอารมณ์และพลังเหตุผลคือปัญญา ความรู้ความประจักษ์แจ้งในหลักพุทธธรรม 2) สัญลักษณ์เป็นแบบแผนที่เป็นทั้งเหตุผลและโลกทัศน์ในเวลา สัญลักษณ์เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาครั้งเดียวแล้วใช้อยู่ตลอดไป 3) สัญลักษณ์มีแบบแผนการปฏิบัติ (Practices) ที่ทำให้เกิดการยอมรับ เห็นคล้อยตามและเกิดศรัทธา และนำไปสู่การอธิบายหลัก

พุทธธรรมที่เป็นเหตุผลเป็นปัญญาที่ซ่อนอยู่ในงานศิลปกรรม นำไปสู่แผนการปฏิบัติ ให้เป็นรูปธรรม เป็นรูปแบบของการศึกษาที่ ปรัชญา ปฏิบัติ และปฏิเวธ

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษา พุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

จากการศึกษา พุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนาทำให้เกิดองค์ความรู้จากการวิจัยในการตระหนักรู้ถึงคุณค่าของหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว ที่สามารถนำแนวคิดเรื่องภูมิปัญญา ภูมิธรรมของบรรพชนของชนชาติลาวที่ นำหลักพุทธธรรมแก้ไขปัญหาและพัฒนาแนวคิด จิตวิญญาณของประชาชนให้เข้าถึงความจริงของชีวิตในพระพุทธศาสนา โดยนำพาชีวิตให้เข้าไปสัมผัสหลักพุทธธรรมที่เป็นรูปธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรม หลักพุทธธรรม และงานศิลปกรรมเหล่านั้นเป็นภูมิปัญญา เป็นคลังความรู้ ที่เป็น Soft Power สามารถแปลงเป็นทุนในการวางโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ด้วยการลงทุนด้านการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา ด้านการท่องเที่ยววัฒนธรรมที่ยั่งยืนต่อไปทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

สรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องวิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาของพุทธธรรมที่ปรากฏในงาน

ศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา, ศึกษางานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป. ลาว และวิเคราะห์พุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา งานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย สถาปัตยกรรม ประติมากรรม และจิตรกรรม ที่ปรากฏชัดเจนหลังสมัยพุทธกาล งานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนาทั้ง 3 ประเภท ได้แพร่กระจายรูปแบบและแนวคิดมาถึง สปป. ลาว ทำให้งานศิลปกรรมเหล่านั้นปรากฏในนครหลวงเวียงจันทน์ งานศิลปกรรมในพระพุทธศาสนาและในนครหลวงเวียงจันทน์ เป็นสัญลักษณ์เครื่องหมายของการระลึกถึงพระรัตนตรัย ที่เป็นสื่อแสดงถึงหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา คือหลักธรรมบุญกิริยาวัตถุ ทศบารมี ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 ประการ มรรค 8 ประการ และนิพพาน งานศิลปกรรมเหล่านี้จึงเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศาสนา เพราะงานศิลปกรรมเป็นงานเชิงช่างที่ประกอบไปด้วยความสวยงามทางศิลปะ สุนทรีย์ะ การท่องเที่ยวชื่นชมความสวยงามในศิลปกรรมพุทธศาสนา จึงเป็นการส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงซาบซึ้งในหลักธรรม พร้อมกับชื่นชมสุนทรีย์ภาพในงานศิลปะการท่องเที่ยวเชิงศาสนา จึงเป็นแหล่งส่งเสริมเศรษฐกิจของรัฐและประชาชนชาวลาวมาตลอดระยะเวลาอันยาวนาน และสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาใน สปป.ลาว และนครหลวงเวียงจันทน์ แนวคิดเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและหลักธรรมสำคัญ แนวคิดเกี่ยวกับศิลปกรรมและศิลปกรรมนครหลวงเวียงจันทน์ แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในงานศิลปกรรมในนครหลวงเวียงจันทน์ที่มีองค์ความรู้ที่หลากหลายสาขาวิชา เช่นหลักพุทธธรรม ประวัติพุทธศาสนา งานศิลปกรรมที่ปรากฏในนิทาน ตำนานอุรังคธาตุ ประวัติศาสตร์ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ วัฒนธรรมของมนุษย์ ศิลปวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ลาว การเผยแผ่พุทธศาสนา การส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟู วัฒนธรรมนิยมประเพณี คติความเชื่อที่สามารถนำหลักธรรมมาบูรณาการงานศิลปกรรม งานวิจัยนี้จึงเป็นการการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ พระสงฆ์ หน่วยงานของเอกชน เพื่อนำไปศึกษาและปรับใช้หน่วยงานของตนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่พุทธศาสนาและประชาชนโดยรวม รวมทั้งนักวิจัยรุ่นใหม่ตามแนวที่ควรปฏิบัติ ดังนี้

1.1 แผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยว นครหลวงเวียงจันทน์ ควรศึกษางานวิจัยนี้ และนำไปปรับใช้ในการพัฒนางานศิลปกรรม โบราณสถาน วัดถุก่อนเก่าแก่ให้ประชาชนประจักษ์ในคุณค่าและความหมายสำคัญของมรดกของชาติมี

1.2 องค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว “อพค ลาว” ควรให้ความสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาของพระสงฆ์โดยสนับสนุนทุนการศึกษา สถานที่ศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีการศึกษา

ที่สูงขึ้นสามารถเผยแผ่ “หลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระเจ้า” โดยใช้งานศิลปกรรมเป็นสื่ออุปกรณ์ในเผยแผ่อธิบายหลักพุทธธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 มหาวิทยาลัยแห่งชาติลาว สถาบันวิจิตรศิลป์แห่งชาติ กรมมรดก ครอบสนับสนุนการวิจัยทางด้านการศึกษางานศิลปกรรม เช่น โบราณสถาน วัด ความเก่าแก่ จารึกประเพณี วัฒนธรรมในชุมชนให้มากขึ้น เพื่อสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน และความมั่นคงของพุทธธรรมด้วยการนำไปสู่ปฏิบัติให้เป็นแบบอย่าง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะในการทำงานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

2.1 ควรศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในรูปเอกสาร โบราณ หรือคัมภีร์ที่เป็นภาษาถิ่นลาวโบราณ เพื่อให้เห็นบันทึกประวัติพุทธศาสนาและหลักพุทธธรรมในนครหลวงเวียงจันทน์

2.2 ควรศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏอยู่ในงานศิลปกรรมนครหลวงเวียงจันทน์ในฐานะที่เป็น soft power ในการแปลงสินทรัพย์ทางศิลปวัฒนธรรมให้กลายเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของ สปป.ลาว

เอกสารอ้างอิง

กันหา สีกันวง. (2559). สางฮตสรง: สือสัญลักษณ์ สุนทรียภาพ พิธีกรรมและความเชื่อ ใน แขวงหลวงพระบาง นครหลวงเวียงจันทน์ และ แขวงจำปาสัก ของ สปป ลาว. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 8(2), 60-77.

คำสุข แก้ววงสาย. (2559). สิมเวียงจันทน์: รูปแบบ สุนทรียภาพ และคติสัญลักษณ์. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 8(2), 44-59.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2527). *ผีเจ้านาย*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

เชษฐี ดิงสัญชสี. (2558). *ประวัติศาสตร์ศิลปะอินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รูปแบบ พัฒนาการ และความหมาย*. นนทบุรี: มิวเซียมเพรส.

บุรินทร์ เปล่งดีสกุล. (2555). พลวัตของจิตรกรรมร่วมสมัยลาวจากยุคอาณานิคมถึงปัจจุบัน. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 4(1), 30-57.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระศรีสังคม ชฎานุกุลโต และ ปาริชาติ วไลยเสถียร. (2563) การจัดการท่องเที่ยวเชิงพุทธศาสนา: รูปแบบและเครือข่ายการจัดการของวัดในสังคมไทย. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 3(7), 238-249.

มหาคำ จำปาแก้วมณี และคณะ. (2539). *ประวัติศาสตร์ลาว*. (สุวิทย์ ชีรสาค์วัดิ, ผู้แปล). ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- รุ่งโรจน์ ธรรมรุ่งเรือง. (2565). *รู้เรื่องสถาปัตยกรรมเจดีย์: ที่มา ความหมาย ศิลปกรรมเจดีย์ในประเทศไทย* ทุกยุคทุกสมัย. นนทบุรี: มิวเซียมเพรส.
- วัชรินทร์ สิ้นศิริ. (2559). จิตรกรรมหลวงพระบาง ผลกระทบต่อสังคมก่อนและหลังปี ค.ศ. 1995. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 8(2), 315–339.
- สงวน รอดบุญ. (2545). *พุทธศิลป์ลาว*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สายธาร.
- Lall V. (2014). *The Golden Lands: Architecture of The Buddhist World*. Hong Kong: J.F. Publishing.
- Revire, N., & Soomjinda, P. (2023). *Decoding Southeast Asian Art: Studies in Honor of Piriya Krairiksh*. Bangkok: River Books.